

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความถูกต้อง ความดีงาม ความสงบ เย็นทั้งของตนเองและสังคมรอบข้าง ดังปรากฏในหลักคำสอนโอวาทปาติโมกข์^๑ ที่กล่าวว่า เว้นจาก ความชั่วทั้งปวง ทำความดีให้ถึงพร้อม และทำจิตให้ผ่องแผ้ว เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคำสอนที่เน้น การปลูกฝังทางด้านศีลธรรมและจริยธรรมอันเป็นหลักคำสอนในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างสันติ สุข แต่ในปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมแทบทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งๆที่คำสอนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนามีอยู่มากมาย แต่ขาดการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันอย่างจริงจัง พร้อมกันนั้นความเจริญทางวัตถุ มีส่วนอย่างสำคัญในการเปลี่ยนแปลง ทศศคิตค่านิยมของผู้คนในสังคมให้หันไปสนใจในเรื่องบริโภคนิยม วัตถุนิยม แทนที่จะให้ความสำคัญ ในเรื่องความดี ความงาม ความถูกต้อง ทั้งๆที่เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุขสงบอย่างแท้จริงของสังคม แต่ ทุกวันนี้ สังคมส่วนใหญ่กลับยอมที่จะให้ได้มาซึ่งวัตถุหรือสิ่งที่ยากได้ โดยไม่นำพาต่อวิธีการที่จะ ได้มาซึ่งสิ่งนั้น ชาวบ้านบางแห่งยินดีกาบาทเลือกตั้งให้แก่ผู้ให้สิ่งตอบแทนแทน ทั้งๆที่รู้ว่าการ กระทำนั้นผิดกฎหมาย แต่ยังยินดีที่จะทำ ซึ่งตามหลักกฎหมายและจริยธรรมแล้วก็สามารถจะปฏิเสธ ได้เพื่อความถูกต้องทั้งทางกฎหมายและทางจริยธรรม ซึ่งผู้วิจัยมองว่าปัญหานี้เกิดจากชาวบ้านยังขาด ความกล้าหาญที่จะปฏิเสธ เพื่อดำรงอยู่ในความถูกต้องดีงาม

ปัญหานี้กำลังคุกคามไปทั่วทุกภาคส่วนของสังคมและเป็นปัญหาที่ต้องตระหนักรู้เพื่อ หาทางแก้ไข ในการพัฒนาประเทศยุคปัจจุบัน การพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม นั้น ล้วนมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ประเทศต่างๆทั่วโลกได้ให้ ความสำคัญและผลักดันหน่วยงานทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนให้รับผิดชอบทำ หน้าที่ในการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม^๒ แต่แม้ว่าระบบศีลธรรมและจริยธรรมจะ ได้ถูกจัดตั้งเพื่อให้เป็นหลักปฏิบัติของคนในทุกสาขาอาชีพในทุกภาคส่วนของสังคม แต่ปัญหายัง ไม่ได้ได้รับการแก้ไขเนื่องจากสังคมขาดความเข้มแข็งทางจริยธรรมที่เพียงพอ สังคมที่ซับซ้อนไม่ได้ เรียกร้องเพียงการเพิ่มของกฎระเบียบตามแนวคิดทางจริยธรรมเท่านั้น หากแต่ยังต้องการให้มีการ ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมอย่างจริงจังด้วยการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆต้องการที่จะให้เป็นการพัฒนา ที่เข้มแข็งและยั่งยืน แต่การพัฒนานั้นไม่อาจยั่งยืนได้ถ้าปราศจากการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม^๓ สังคมยุคนี้ถูกมองว่าสูญเสียความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่เรียกว่า “มโนธรรม” อันเป็นรากฐานของ

^๑ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๙๐/๓๒

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธ ธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๘๒-๘๓

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔-๙๐.

จริยธรรม เป็นสังคมที่ตกอยู่ในความสับสนเสี่ยงต่อกลียุคเป็นอย่างมาก โลกยุคปัจจุบันกำลังเรียกร้องต้องการความกล้าหาญทางจริยธรรม (Moral courage) ที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในทุกส่วนของสังคม

คำว่า “คุณธรรม” กับ “จริยธรรม” เป็นคำที่มีความหมายต่อเนื่องกัน แต่ส่วนใหญ่มักจะใช้แทนความหมายเดียวกัน

คุณธรรม (Virtue) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒^๔ ได้อธิบายคำว่า คุณธรรม ว่า เป็นสภาพคุณงามความดี

จริยธรรม (Ethics) นั้นเป็นธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “ethic” ซึ่งหมายถึง “System of moral principles, rules of conduct”^๕ คำว่า “ethic” มีรากศัพท์มาจากคำว่า “ethos” ซึ่งในภาษากรีกแปลว่า หลักความประพฤติหรือลักษณะ (character)

นั่นคือ คุณธรรมเป็นภาวะนามธรรม เป็นเรื่องของกุศลธรรมที่ควรปลูกฝังในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นรูปธรรม เป็นเรื่องของความประพฤติหรือพฤติกรรมที่พึงงาม ที่ควรเสริมสร้างให้เกิดขึ้น ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมเป็นของคู่กัน และมักใช้ประกอบกัน คุณธรรมเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดจริยธรรม^๖ งานวิจัยนี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่า ความกล้าหาญทางจริยธรรม ในความหมายที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Moral Courage

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรมเป็นอย่างมาก ดังมีบันทึกไว้ในหนังสือมรดกธรรมที่ขอฝากไว้ ภาคที่สอง^๗ ถึง ๒ ข้อ ด้วยกันดังนี้

มรดกที่ ๑๖๔. ขอชักชวนในความกล้าหาญทางจริยธรรม แม้ในกรณี ที่ต้องสละชีวิต เพื่อความคงอยู่ ของจริยธรรม ในโลก อันเป็น หนทางรอด ทางเดียว ของมนุษยชาติ. แต่การศึกษา ของโลกสมัยนี้ ไม่ได้ให้คุณค่า ทางจริยธรรม มากถึงขนาดนี้.

มรดกที่ ๑๖๕. ขอเน้น ความกล้าหาญทางจริยธรรม อีกครั้งหนึ่ง ว่าเป็นสิ่งที่ใช้แก้ปัญหาของสังคมได้ คือ กล้าหาญในการเว้นชั่ว - ทำดี - ช่วยให้มีการทำดี และปราบปรามการทำชั่ว, ซึ่งสรุปความได้ว่า เป็นการยอมเสียสละทุกอย่าง เพื่อความมีอยู่ แห่งธรรมะ และยอมตาย ด้วยการมีธรรมะ ซึ่งเป็นยอดสุดของความกล้าหาญ

การที่พุทธทาสภิกขุได้พูดถึงเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรมว่าเป็นหนทางรอดหนทางเดียวของมนุษยชาติ และช่วยแก้ปัญหาสังคมได้ แสดงให้เห็นถึงว่าท่านมองเห็นความสำคัญของเรื่องนี้

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น)

^๕ A.S.Hornby, Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English, 4nd edition, (London : Oxford University Press, 1989), p.410

^๖ สมพร เทพสิทธิ, การสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๖-๗.

^๗ พุทธทาส อินทปัญโญ, มรดกธรรมที่ข้าพเจ้าขอฝากไว้, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๔)

จนถึงขนาดฝากไว้เป็นมรดกที่จะให้อนุชนรุ่นหลังพยายามทำให้เกิดมีขึ้นในสังคมไทยให้ได้ เพียงแต่ยังขาดความสนใจจากสังคมไทยปัจจุบัน

นอกจากนี้พระไพศาล วิสาโล ยังได้บรรยายเกี่ยวกับ ความกล้าหาญทางจริยธรรมในสังคมไทย^๔ ว่า

Moral courage ความกล้าหาญทางจริยธรรม เป็นความกล้าที่จะท้าทายอำนาจที่ไม่เป็นธรรม และประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การที่คนเราจะรักษาความดีในหัวใจ หรือการมีจริยธรรมได้นั้น จะต้องมีความกล้าที่จะฝืนกิเลส ถ้าไม่กล้าก็ไม่สามารถต้านทานกระแสจากภายนอกที่จะพัดพาเราให้ออกจากความถูกต้อง เช่น การที่เรายืนกรานที่จะไม่กินเหล้า ขณะที่เพื่อน ๆ ก็ชักชวนให้กินเหล้า หลายคนบอกว่ากินเหล้าเพื่อเข้าสังคม สิ่งเหล่านี้ก็เป็น การบอกเป็นนัยว่า ถ้าไม่กินเหล้าก็จะไม่ได้รับความชื่นชม จะเข้ากับเขาไม่ได้ ถ้านี้คือเหตุผล ในการเข้าสังคม นี่ก็คือความกลัว กลัวว่าจะไม่เป็นที่ต้อนรับ เอาแค่นี้ ก็จะพบว่าคนไทยกล้าน้อย เพราะถ้าเราไม่เชื่อว่าการกินเหล้านี้เป็นของดี แต่เราก็ไม่สามารถต่อต้านหรือฝืนสิ่งเหล่านี้ได้ เพราะเราจะรักษาสิ่งที่ถูกต้องก็ยังไม่กล้าที่จะทำเสียแล้ว ยิ่งเรามีปณิธานว่า ไม่เพียงแต่จะรักษาตนให้อยู่ในความถูกต้องเท่านั้น แต่จะมีความมุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ยิ่งต้องใช้ความกล้ามากขึ้น เพราะจะต้องทวนกระแสสังคม เพราะสังคมนับวันก็จะมุ่งเอารัดเอาเปรียบกัน คิดถึงประโยชน์ส่วนตน และกระตุ้นให้เกิดสิ่งเหล่านี้มากขึ้น...

พระมหาพรมชัย วชิรเมธี^๕ กล่าวไว้ในปาฐกถาในหัวข้อเรื่องสังคมไทยกับการสร้างสรรค์ความกล้าหาญทางจริยธรรม เนื่องในงานเปิดประตูสวนโมกข์ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๑ สรุปว่า เมื่อโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจและโลกเปลี่ยนแปลงไป มีการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมทางสังคมและการเมือง ตลอดจนการจัดการศึกษาของไทยเห็นห่างจากจุดหมายที่แท้จริง อีกทั้งสถาบันสังคมหมดบทบาททางปัญญาและจริยธรรมลงไปโดยลำดับ เพื่อจะให้ความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของสังคมไทย จะต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรม โดยที่จะต้องมีความรักความเป็นธรรม ความถูกต้อง และความจริง นอกจากนี้ จะต้องมีความกล้าที่จะยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในคำปาฐกถา ถกหน้าากสังคมไทย ตอนหนึ่งว่า

... สังคมใดก็ตาม เมื่อไม่กล้าเผชิญกับสิ่งจะ ผู้คนก็ย่อมปราศจากความกล้าหาญทางจริยธรรม เพราะอาศัยใจ คือ ความเท็จ หรือกึ่งจริงกึ่งเท็จ ซึ่งมอมเมาผู้คนได้ง่าย และสุดท้ายได้เสนอการแสดงความกล้าหาญทางจริยธรรมโดยการลดความเป็นตัวกู้อย่างมีเมตตา กรุณา มองเห็นความเชื่อมโยงของทุกสรรพสิ่ง อ่อนน้อมถ่อมตน มองเห็นทุกข้อเท็จจริงทางสังคม ผู้ที่เห็นเช่นนี้ย่อมเกิดความกล้าหาญทางจริยธรรม เพราะเห็นโครงสร้างอัน อยู่ดีธรรมของสังคมและ

^๔ ถอดเทปจากคำบรรยายของพระไพศาล วิสาโล โดย น.พ. อติวัฒน์ ประชาธำรงพิวัฒน์ จาก www.vcharkarn.com

^๕ ววชิรเมธี, “สังคมไทยกับการสร้างสรรค์ความกล้าหาญทางจริยธรรม” เนื่องในงานเปิดประตูสวนโมกข์ กรุงเทพฯ, วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๑ จัดโดย มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

วัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยความรุนแรงอย่างรู้เท่าทัน โดยพร้อมจะร่วมมือกับทุกขั้วทางสังคม

๑๐
...

อาจกล่าวได้ว่า ความกล้าหาญทางจริยธรรม (moral courage) เป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องมีความกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าจะต้องผ่านความกลัว ความวิตกกังวล โดยที่ยึดมั่นในหลักการและอดทนต่ออุปสรรคเพื่อรักษาอุดมการณ์หรือความดีงาม ความถูกต้อง เป็นความกล้าหาญที่จะต้องซื่อสัตย์ ยุติธรรมให้เกียรติเคารพต่อบุคคลอื่น มีความรับผิดชอบ และเห็นอกเห็นใจหรือมีความเมตตากรุณา^{๑๑} และสถานที่ที่เริ่มในการสอนหรือฝึกให้เกิดความกล้าหาญทางจริยธรรมนั้น ก็เริ่มจากบุคคลในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ ปู่ย่าตายาย หรือคนที่เลี้ยงดู สถานที่ที่อาจจะเป็นในห้องครัว ห้องนั่งเล่น ห้องรับประทานอาหาร หรือขณะที่มีประสบการณ์ร่วมกัน^{๑๒}

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ปรากฏเรื่องราวที่กล่าวถึงความกล้าหาญทางจริยธรรมไว้เป็นอันมาก ขอยกตัวอย่างพอสังเขป มีเรื่องราวการแสดงออกถึงความกล้าหาญทางจริยธรรมในนิโครธมิกชาดก^{๑๓} โดยสรุปว่า ... กาลนั้นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื่อ ชื่อ นิโครธ สละชีวิตช่วยนางเนื่อที่มีครรภ์แก่ ไม่ให้พระราชาฆ่า โดยยอมสละชีวิตตัวเองแทน พระราชาทรงเลื่อมใสจึงพระราชทานอภัยแก่สัตว์ทุกจำพวก นางเนื่อคลอดลูกแล้ว พยายามสอนลูกให้ยึดเอาพระยาเนื่อเป็นที่พึ่ง นอกจากนี้ยังมีปรากฏในชัยทิศชาดก^{๑๔} มีเนื้อหาโดยสรุปว่า พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระโอรสของพระเจ้าชัยทิศ ทรงพระนามว่า อลันสัตตุกุมาร ทรงแสดงความกล้าหาญยอมสละชีพของพระองค์ด้วยความกตัญญูให้ยักษ์กินแทนพระบิดาแต่ยักษ์เกิดเลื่อมใสจึงยอมปล่อยไป และตั้งอยู่ในโอวาทของพระองค์

เพลโตมีความเชื่อว่า ทฤษฎีคุณธรรมของชีวิตมนุษย์ ควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลดปล่อยวิญญาณออกจากความทุกข์ ชีวิตที่สมบูรณ์ควรมีเหตุผล ทำความดีด้วยความบริสุทธิ์ใจ และมีความยุติธรรม การทำความดีเพื่อความดี มิใช่เพื่อจุดประสงค์อื่นๆ โดยแบ่งคุณธรรมเป็น ๔ คุณธรรมหลัก คือ ๑. ปรีชาญาณ (ปัญญา) ๒. ความกล้าหาญ ๓. การรู้จักประมาณ และ ๔. ความยุติธรรม^{๑๕} ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่เห็นว่า สังคมที่มีปัญญา ยังไม่พอ จะต้องมีความกล้าหาญอีกด้วย จึงจะสามารถนำความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมหลายประการ กล่าวคือ ปัญหาทางด้านการเมือง ซึ่งเป็นบุคคลระดับผู้นำของสังคมขาดความกล้าที่จะยึดมั่นในความดีงาม ความถูกต้อง ไม่กล้าฝืนกระแส ทำตามคนส่วนมาก ไม่ยืนหยัดอยู่ในจุดยืนของตน เป็นตัวอย่าง

^{๑๐} ส.ศิริรักษ์, แสดงปาฐกถา สุภา ศิริमानนท์, ณ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๒.

^{๑๑} Kidder, Rushworth M., **Moral Courage**, (New York : Harper Collin Publishers, 2003), p.16.

^{๑๒} Ibid. p. 1

^{๑๓} ชุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๑๒/๕.

^{๑๔} ชุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๖๔/๓๗๗

^{๑๕} Plato's Ethics : An Overview, First publish of Tue.Sep. 16, 2003; Substantive reversion Fri. may 29, 2009, Stanford Encyclopedia of Philosophy

ในทางสังคมที่ไม่ดีต่อประชาชน เป็นเหตุให้เกิดการเจริญรอยตาม ค่านิยมบางอย่างของสังคมไทย ได้เปลี่ยนแปลงไป สังคมแต่ก่อนยกย่องคนดีมีคุณธรรม ประณามคนที่ประพฤติผิดศีลธรรม ทุจริตคดโกง แต่ปัจจุบัน ความประพฤติที่เป็นการทุจริตหลายอย่าง กลายเป็นสิ่งที่คนทั่วไปพากันยอมรับซึ่งในที่สุดผลเสียก็จะกลับมาสู่สังคมในที่สุด

ศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร^{๑๖} องคมนตรี ได้ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง คุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย ได้กล่าวไว้ ความตอนหนึ่งว่า

... ความล้มเหลวที่พบในสังคมไทยปัจจุบันเป็นเรื่องของความเสื่อมโทรมทางจิตใจ เราจึงควรแก้ไขในเรื่องของจิตใจเรื่อง “กิเลส” ของบุคคล และท่านได้เสนอคตินิยมที่ควรปลูกฝังให้คนไทยตั้งแต่เด็กในโรงเรียนอนุบาล ได้แก่

- สัจจะ การพูดความจริง
- ความซื่อสัตย์สุจริต
- ความตระหนักในหน้าที่
- ความอดกลั้น
- ความเป็นธรรม
- ความเอาใจเขามาใส่ใจเรา
- เมตตาธรรม
- ความกตัญญูกตเวที
- ความสุภาพนุ่มนวล
- ความมีคารวะต่อผู้อาวุโส
- การรักษาคำพูด
- จิตสำนึกสาธารณะและเสียสละเพื่อส่วนรวม

การที่สังคมไทยทุกภาคส่วนล้วนแล้วแต่ประสบปัญหาด้านความอ่อนแอทางจริยธรรม ไม่สามารถจะยืนหยัดอยู่ในความถูกต้องดีงาม ถึงแม้จะเป็นเพียงส่วนน้อยในคนส่วนใหญ่ ก็ไม่กล้าที่จะฝืนกระแสสังคม ย่อมจะส่งผลให้สังคมมีความอ่อนแอ และเปราะบางต่อสภาพปัญหาที่จะเกิดขึ้น เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ

เมื่อพิจารณาคุณภาพสังคมของประเทศที่พัฒนาแล้วเช่น ญี่ปุ่น อเมริกา จะมีมาตรฐานทางจริยธรรมในสังคมที่สูงมาก โดยเฉพาะผู้ที่ป็นผู้นำจะทำผิดหลักจริยธรรมไม่ได้แม้เพียงเล็กน้อย จะถูกมองว่าเป็นเรื่องใหญ่ทันที และผู้นำเหล่านั้นก็ต้องแสดงออกถึงความกล้าหาญทางจริยธรรมด้วยการรับผิดชอบ โดยการลาออกจากตำแหน่ง เป็นต้น แม้แต่ในสังคมทั่วไป ถ้ามีความอ่อนแอทางจริยธรรม ไม่กล้าลุกขึ้นมาต่อสู้กับความ อยุติธรรม ไม่ชอบธรรม ด้วยหลักของอหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียนแล้ว สังคมนั้นๆก็จะจมปลักอยู่กับการถูกเอารัดเอาเปรียบต่างๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย

^{๑๖} ศ.ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ปาฐกถาพิเศษเรื่อง คุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย, งานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติครั้งที่ ๓, ณ อิมแพ็คเมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร : วันที่ ๒๖-๒๗ มกราคม ๒๕๕๑

ความกล้าหาญทางจริยธรรม เป็นจริยธรรมที่แพร่หลายอยู่ในโลกที่เจริญแล้ว เช่น ญี่ปุ่น อังกฤษ หรืออเมริกา ดังมีงานวิจัยเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรมปรากฏอยู่เป็นอันมาก แต่ในสังคมไทยเรายังไม่มีการพูดถึงมากนัก มีเพียงนักวิชาการไม่กี่ท่านที่พูดถึง เช่น พุทธทาสภิกขุ ได้พูดถึงไว้ในมรดกธรรมของท่าน พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ก็ได้กล่าวปาฐกถาถึงเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรม แม้แต่งานวิจัยเรื่องนี้ก็ยังมีผู้ทำวิจัยไม่มากนัก แต่ความสำคัญของความกล้าหาญทางจริยธรรมนั้นมีมาก เพราะการขาดความกล้าในด้านนี้นั้นเอง สังคมไทยจึงประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น ไม่กล้าปฏิเสธเมื่อเพื่อนชวนดื่มเหล้า ไม่กล้าปฏิเสธเมื่อเพื่อนชวนสูบบุหรี่ ไม่กล้าปฏิเสธเมื่อเพื่อนชวนเที่ยวกลางคืน ที่ยกตัวอย่างมานี้คือตัวอย่างการขาดความกล้าที่จะปฏิเสธต่ออบายมุขรอบตัวซึ่งเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเรามากที่สุดในด้านความกล้าหาญทางจริยธรรมที่จะแสดงออกต่อคนอื่นนั้น ยิ่งเป็นเรื่องยากขึ้นไปอีก เช่น การกล้าให้ความช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าเช่นเด็กและคนชรา เป็นต้น ก็ยังไม่กล้าให้ความช่วยเหลือ ส่วนความกล้าหาญทางจริยธรรมที่จะแสดงออกต่อสังคม อันเป็นระดับที่สูงก็ยิ่งเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะต้องกล้าฝืนกระแสสังคมส่วนใหญ่ เช่น เมื่อมีการเลือกตั้งครั้งใด มักจะมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงกันทั้งหมู่บ้าน เมื่อมีผู้นำเงินมาให้ก็รับไว้ แต่ไม่ลงคะแนนเสียงให้กลับไปลงให้อีกเบอร์หนึ่ง เช่นนี้ ไม่ใช่ความกล้าหาญ แต่เป็นการแสดงความไม่ซื่อสัตย์ ซึ่งในทางปฏิบัติที่ถูกนั้น จะต้องปฏิเสธไม่รับเงินที่มาซื้อเสียง และจะต้องแจ้งความดำเนินคดีกับผู้ที่นำเงินมาแจกอีกด้วย จึงจะเป็นการแสดงความกล้าหาญทางจริยธรรม ในหมู่ข้าราชการหรือนักการเมืองซึ่งเป็นระดับที่มีความรู้สูง แต่มีการทุจริตคอร์รัปชันที่มากมาย จนติดอันดับโลก ซึ่งสร้างความเสื่อมเสียชื่อเสียงให้กับประเทศชาติเป็นอย่างมาก สาเหตุเป็นเพราะว่านักการเมืองและข้าราชการทั้งหลายเหล่านั้น ไม่กล้าปฏิเสธอำสสินจ้าง ไม่กล้าฝืนกระแสของสังคมในหน่วยงานนั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมไทยจะต้องรู้ เข้าใจเรื่องจริยธรรมและหลักปฏิบัติที่จะแสดงออกซึ่งความกล้าหาญทางจริยธรรม โดยทำการศึกษาเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ให้เข้าใจถ่องแท้ เพื่อจักได้นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไทย อันจะมีส่วนในการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ยิ่งขึ้น

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรมของนักวิชาการตะวันตก
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรมในพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการสร้างและการใช้ความกล้าหาญทางจริยธรรมตามหลักการของพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิดเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรมของนักวิชาการตะวันตกเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ แนวคิดเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกซึ่งความกล้าหาญทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาควรเป็นอย่างไร

๑.๔. คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่เป็นความดีงาม และถูกต้องตามมาตรฐาน อันเป็นที่ยอมรับของสังคม ในสถานะและหน้าที่ของตน รวมถึงการปฏิบัติตามหลักกฎหมายและหลักแนวทางในวิชาชีพของตน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ในการวิจัยนี้ จัดเป็น ๓ ระดับ คือ จริยธรรมขั้นต้น ได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม จริยธรรมชั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ และ จริยธรรมชั้นสูง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘

๑.๔.๒ ความกล้าหาญทางจริยธรรม หมายถึง ความกล้าที่จะยืนหยัดอยู่ในความถูกต้องดีงาม ในสถานะที่อาจมีอันตรายต่อตนเอง หรือผู้อื่น ด้วยความอดทนอดกลั้น มีใจตระหนักในคุณค่า และศรัทธาในความดี กล้าเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้ผู้อื่นและสังคมส่วนรวมได้ประโยชน์โดยการใช้ปัญญาที่จำแนกเหตุผลก่อนกระทำ

๑.๔.๓ ปัญหาเกี่ยวกับความกล้าหาญทางจริยธรรม หมายถึง การขาดความกล้าหาญทางจริยธรรม รวมทั้งการใช้ความกล้าหาญทางจริยธรรมไม่เหมาะสมกับกาลและสถานที่ ไม่เหมาะสมกับบุคคล เหตุการณ์

๑.๔.๔ ศีลธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่ดีสำหรับบุคคลพึงปฏิบัติในอันที่จะละเว้นความประพฤติที่ไม่ดี และประพฤติในสิ่งที่ควรทำอันเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ในทางพุทธศาสนาหมายถึง เบญจศีล และเบญจธรรม

๑.๔.๕ แนวคิดเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง องค์ธรรมที่ทำให้เกิดความกล้ากล้า ๕ ประการ เรียกว่า เวสารัชชกรณธรรม ได้แก่ ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญา

๑.๔.๖ แนวทางการสร้างและการใช้ความกล้าหาญทางจริยธรรม หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดความกล้าหาญทางจริยธรรม และแนวทางในการใช้ความกล้าหาญทางจริยธรรมนั้นให้เหมาะสม

๑.๕ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ เอกสาร

๑.๕.๑.๑ พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต)^{๑๗} ได้สรุปไว้ในหนังสือ สัจธรรมกับจริยธรรม ว่า การที่จะเข้าใจจริยธรรมและมีวิธีการที่จะทำให้เกิดผลตามที่ต้องการจะต้องเข้าใจสัจธรรมที่เป็นพื้นฐาน และก็พัฒนาขึ้นจากรู้ความเข้าใจในตัวสัจธรรมนั้น และความสัมพันธ์ระหว่างสัจธรรมกับจริยธรรม ก็เกิดจากกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ นั่นคือ ถ้าพูดถึงสัจธรรมก็ต้องครอบคลุมถึงจริยธรรมด้วย และจริยธรรมก็เนื่องอยู่ในสัจธรรม ดังนั้น ถ้าเราพยายามนำความรู้มาใช้ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลดีแก่มนุษย์ จึงต้องพยายามเข้าถึงสัจธรรม สัจธรรมมีประโยชน์แก่มนุษย์ก็เพราะมีคุณค่าทางจริยธรรม

^{๑๗} พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), สัจธรรมกับจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ปจำกัด, พ.ศ. ๒๕๓๒)

๑.๕.๑.๒ พระพรหมคุณาภรณ์^{๑๙} ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งเสริมและบั่นทอนจริยธรรมว่า ด้านปัจจัยที่ส่งเสริมจริยธรรมมี ๒ ประการได้แก่ วัฒนธรรมน้ำใจและแรงจูงใจในการทำงาน ส่วนปัจจัยที่ขัดขวางบั่นทอนจริยธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมธุรกิจและวัฒนธรรมอุตสาหกรรม ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมานี้ มีผลกระทบต่อการแสดงออกถึงความมีจริยธรรมและความกล้าหาญทางจริยธรรมที่จะต่อต้านหรือแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมในสังคม

๑.๕.๑.๓ ปานจิต จินดากุล^{๑๙} ได้กล่าวถึงความสำคัญในการเสริมสร้างจริยธรรมในการบริหารจัดการทั้งของภาครัฐและเอกชนว่า ควรมีการสร้างองค์การที่มีศักดิ์ศรีและมีจริยธรรม (Building Public Organizations of Integrity) ซึ่งสามารถสร้างศักดิ์ศรีหรือสุจริตธรรม (Integrity) ได้ด้วยการกระตุ้นให้คนได้มีการเตรียมตัวและสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายและกล้าเผชิญกับสิ่งที่ตนได้กระทำไป รวมถึงยังต้องนำผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทุกฝ่ายในประเด็นนั้นๆ เข้ามาพิจารณาอย่างรอบคอบบนรากฐานของความซื่อสัตย์สุจริต ความเชื่อถือว่าวางใจได้ การไม่เลือกปฏิบัติ ความเที่ยงตรงและยุติธรรม อย่างไรก็ตาม การตีความในเรื่องศักดิ์ศรีหรือเกียรติศักดิ์ดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเกณฑ์มาตรฐานที่สังคมยอมรับและยึดถือ รวมถึงหลักการเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญและอุดมการณ์ของความเป็นประชาธิปไตย

๑.๕.๑.๔ Cynthia Ann Lasala and Dana Bjarnason^{๒๐} ได้เสนอบทความการสร้างสภาพแวดล้อมในที่ทำงานที่สนับสนุนความกล้าหาญทางจริยธรรม พบว่า ความกล้าหาญทางจริยธรรมในการพยาบาลและบุคลิกภาพส่วนบุคคลมีส่วนในการสนับสนุนความกล้าหาญทางจริยธรรม รวมถึงการให้เหตุผลทางจริยธรรม จรรยาบรรณในการพยาบาล และความสามารถในการพยาบาล นอกจากนี้โครงสร้างขององค์กร, พันธกิจ, วิสัยทัศน์, ค่านิยม, รูปแบบการรักษาพยาบาล โครงสร้างของพลังอำนาจที่มีผลต่อการบริหาร(บอร์ด, กรรมการผู้บริหาร ฯลฯ) การกำกับดูแลด้านการบริหารจัดการ, การติดต่อสื่อสาร ตลอดจนภาวะผู้นำที่ส่งเสริมความกล้าหาญทางจริยธรรม ล้วนเป็นสิ่งที่สนับสนุนหรือก่อให้เกิดความกล้าหาญทางจริยธรรมในองค์กรนั้นๆ นั่นคือสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนให้มีความกล้าหาญทางจริยธรรมในองค์กร

^{๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) , *อายุรแพทย์กับปัญหาจริยธรรม* , พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุพจำกัด, พ.ศ. ๒๕๕๓)

^{๑๙} ปานจิต จินดากุล, “การสร้างองค์การที่มีศักดิ์ศรีและจริยธรรม” การบริหารราชการแนวใหม่ : บริบทและเทคนิควิธี, พิมพ์ครั้งที่ ๒, บรรณาธิการ : ทศพร ศิริสัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิชั่น พริ้นแอนด์มีเดียจำกัด, พ.ศ. ๒๕๕๙), หน้า ๒๒๕

^{๒๐} Cynthia Ann Lasala and Dana Bjarnason, “Creating workplace Environment that Support Moral Courage” , OJIN : The Online Journal of Issues in Nursing, (American Nurses Association, 15 (3), 2010)

๑.๕.๑.๕ John C, Gibbs and Others^{๒๑} ได้เสนอความคิดเห็นในบทความเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจทางจริยธรรม ความกล้าหาญทางจริยธรรมและความมีอิสระ สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ของการตัดสินใจทางจริยธรรมจนถึงขั้นการแสดงออกนั้นมีความสัมพันธ์กับสติปัญญา จากการจัดการตัดสินใจทางจริยธรรม ความมีอิสระและไม่มีอิสระ การถูกควบคุมและตัวแปรด้านอื่นจากนักเรียนทั้งชายและหญิงจำนวน ๑๓๔ คน จากเกรด ๗ ถึงเกรด ๑๒ โดยครูผู้สอนสังเกตจากการกระทำของนักเรียน การวัดการตัดสินใจทางจริยธรรมไม่เพียงจะใช้ทฤษฎีจริยธรรมของโคลเบอร์ก แต่ยังใช้ประเภทของการตัดสินใจทางจริยธรรม พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญของการแสดงออกทางการตัดสินใจทางจริยธรรมกับความกล้าหาญทางจริยธรรม

๑.๕.๑.๖ Vicki D.Leehman, Ph.D.^{๒๒} ได้เขียนกลยุทธ์ที่จำเป็นในการแสดง ความกล้าหาญทางจริยธรรม ใน The Online Journal of Issue in Nursing สรุปว่า ความกล้าหาญทางจริยธรรมมีความเกี่ยวข้องในด้านความกล้าที่จะพูดหรือแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องอย่างเผชิญหน้า เธอได้เสนอ “CODE” ที่เป็นข้อความที่ช่วยพยาบาลในการปฏิบัติหน้าที่เข้าใจและยืนหยัดในการทำงานภายใต้กฎจรรยาบรรณทางวิชาชีพที่ถูกต้อง โดยที่

C หมายถึง ความกล้าหาญทางจริยธรรม (Moral Courage)

O หมายถึง ข้อผูกพันสัญญาในจรรยาบรรณวิชาชีพ

D หมายถึง การจัดการกับความหวาดกลัวที่จะแสดงความกล้าหาญทางจริยธรรม

E หมายถึง การแสดงออกให้เห็นถึงความคิดเห็นและการกระทำอย่างซื่อสัตย์ต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องนั้น

โดยได้เสนอให้พยาบาลวิชาชีพใช้ CODE นี้ในการปฏิบัติงานพยาบาลและช่วยในการตัดสินใจขณะทำงาน

๑.๕.๑.๗ Leslie E.Sekerka, and Others^{๒๓} ได้ศึกษา “Professional Moral Courage : Building a Practice Approach to Organizational Ethics” โดยนำเสนอในการประชุม 3rd European Conference on Positive Psychology, Submitted on May 14, 2006 สรุปผลการศึกษาพบว่า การควบคุมตนเองในการบริหารจัดการด้วยความถูกต้องจะมีผลต่อการส่งเสริมความกล้าหาญทางจริยธรรมในวิชาชีพ ในด้านการตัดสินใจด้านจริยธรรม ในการสนับสนุนพัฒนาการด้านความสามารถในการทำงาน และการให้การศึกษาในด้านแผนภูมิการบริหารองค์กรด้านจริยธรรม จะช่วยในการปลูกฝังความเข้มแข็งด้านจริยธรรมในองค์กรหรือสถานที่ทำงานได้

^{๒๑} John C Gibbs and Others, child Development “Relations between Moral Judgment, Moral Courage, and Field Independence” (Vol.57, no.1 (Feb.,1986) Blackwell Publishing), pp.185-193.

^{๒๒} Vicki D.Lachman, “Strategies Necessary for Moral Courage, “OJIN : The Online Journal of Issue in Nursing, (Vol.15, No.3, Manuscript 3.Sept. 30, 2010)

^{๒๓} Leslie E.Sekerka and Others, “Professional Moral Courage : Building a Practice Approach to Organizational Ethics” , Presented on 3rd European Conference on Positive Psychology, Submitted on May 14, 2006

๑.๕.๑.๘ Turiel^{๒๔} ได้ศึกษาเรื่อง “An Experiment Test of the Sequentiality of Development Stages in the Child’s Moral Judgment” เสนอว่า การทดสอบเด็กวัยรุ่นตอนต้นแล้วให้เด็กแสดงเป็นบุคคลในเรื่องที่มีปัญหา และไปขอคำแนะนำจากเพื่อนสองคน เพื่อนสองคนนี้จะแนะนำไปคนละทาง โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นเดียวกัน เด็กบางคนจะได้รับคำแนะนำที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนอีกขั้น บางคนจะได้รับคำแนะนำที่สูงกว่าของตนถึงสองขั้น บางคนได้รับคำแนะนำที่ต่ำกว่าระดับตนหนึ่งขั้น เด็กบางคนไม่ได้รับประสบการณ์ดังกล่าวเลย หลังจากนั้นหนึ่งสัปดาห์ เด็กๆทุกคนจะถูกวัดระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่า เด็กที่ได้รับคำแนะนำประเภทที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนหนึ่งขั้นนั้น มีพัฒนาการทางจริยธรรมมากที่สุด และเป็นลักษณะพัฒนาการที่สามารถแผ่ขยายไปยังปัญหาอื่นๆ ได้ด้วย

๑.๕.๑.๙ Warshaw^{๒๕} ได้ทำการศึกษาเด็กชาย เด็กหญิง เกรด ๔ และเกรด ๖ จำนวน ๙๖ คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg ในงานวิจัยเรื่อง “Moral Reasoning of Children in Forth and Sixth Grades in Two Different Educational Environments” ผลการวิจัยพบว่า ระดับขั้นไม่มีอิทธิพลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่องค์ประกอบที่น่าสนใจได้แก่ กลุ่มเพื่อน และอิทธิพลของโรงเรียนที่อาจจะส่งเสริมให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นได้

๑.๕.๑.๑๐ Sarah Hope Lincoln and Elizabeth K. Holmes^{๒๖} ได้ศึกษาการตัดสินใจทางจริยธรรม : กระบวนการที่มีผลกระทบต่อความรุนแรงทางจริยธรรม ผลการศึกษาพบว่า มี ๓ องค์ประกอบที่มีในการตัดสินใจทางจริยธรรม ได้แก่ ความตื่นตัวทางจริยธรรม การตัดสินใจทางจริยธรรมและความมีเจตนาทางจริยธรรม นอกจากนี้ยังพบว่า มีองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับความมีเจตนาทางจริยธรรมอีก ๕ ประการ ได้แก่ การเห็นพ้องต้องกันของสังคม ระดับความสำคัญของเนื้อหา เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทันทีทันใด ผลข้างเคียงและความเป็นไปได้ จากผลการศึกษาได้แนะนำว่า ถ้าบุคคลเผชิญหน้ากับสถานการณ์ด้านจริยธรรมควรมีความตื่นตัวในคุณค่าทางจริยธรรม การตัดสินใจทำในสิ่งที่มีประสิทธิภาพและมีความตั้งใจที่จะแสดงออกอย่างมีผลกระทบที่สำคัญต่อสถานการณ์จริยธรรมนั้นๆ

---

^{๒๔} Turiel, E, “An Experiment Test of the Sequentiality of Development Stages in the Child’s Moral Judgement” , (Journal of Personality and social Psychology, June) : pp.611-618).

^{๒๕} Warshaw, R, Moral Reasoning of Children in Forth and Sixth Grades in Two Different Educational Environments, (Dissertation Abstracts International.๓๙ (๕): ๑๙๗๘), p.1450-1451.

^{๒๖} Sarah Hope Lincoln and Elizabeth K.Holmes, “Ethical Decision Making : A Process Influenced by Moral Intensity” , Journal of Healthcare Science and The Humanitics, vol.1 No.1, 2011), p.55.

๑.๕.๑.๑๑ Afifa Khanam^{๒๗} ได้เสนอวิทยานิพนธ์ เรื่อง “Effect of religious education of the moral development of children” จากการศึกษาเด็ก ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีการศึกษาด้านศาสนา กับกลุ่มที่ไม่ได้ศึกษาเรียนรู้ด้านศาสนา จากประชากร ๑๓๕๐ คน ในช่วงอายุ ๔-๑๕ ปี ในร.ร.ของรัฐโดยสุ่มจากร.ร.ในเมืองและชนบทใช้วิธี ANOVA และ T-Test ในการวิเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างจากการศึกษาพบว่า มีการเพิ่มขึ้นของการพัฒนาการด้านจริยธรรมในทุกช่วงอายุของนักเรียนที่มีการศึกษาด้านศาสนาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพบในวัยเด็กวัยรุ่นที่ศึกษาหลักธรรมของศาสนา มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงที่สุด จากการศึกษาครั้งนี้เขาได้เสนอแนะให้มีการนำหลักธรรมทางศาสนาไปสอนในโรงเรียนเด็กเล็กของประเทศด้วย

๑.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๒.๑ ธัญญารัตน์ พงษ์พิตรทาน และคณะ^{๒๘} ได้ศึกษา “รูปแบบและวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม” ผลการศึกษาสรุปได้ว่า วิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่ได้ผลมากที่สุด คือ วิธีการวัดหลักสูตรฝึกอบรม รองลงมาคือ วิธีการทำกิจกรรมกลุ่ม วิธีการสนทนา ประกอบการซักถาม การสาธิตทำเป็นตัวอย่าง การทัศนศึกษาดูงาน การประชุมเชิงวิชาการ การบรรยาย ตามลำดับ

๑.๕.๒.๒ สุมาลี แสงเดช^{๒๙} ได้ศึกษาคุณธรรมของสตรีคนสำคัญในวรรณคดีพระพุทธศาสนา ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ผลการวิจัย พบว่า สตรีเหล่านี้สามารถเผชิญสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจและชนะอุปสรรคต่างๆ ด้วยการแสดงออกของคุณธรรมที่สำคัญ ๗ ประการ ได้แก่ สัจจะ พละ ความเข้มแข็งทางจริยธรรม สติปัญญาในการใช้เหตุผลและรู้จักไตร่ตรอง ทมะ ความเป็นผู้ที่สามารถข่มใจชนะอารมณ์ความรู้สึกได้ นิวาโต ความเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน สมาธิปาน ความเป็นผู้มีความตั้งใจมั่นเพียรพยายาม ศรัทธา ความเป็นผู้มีความเชื่อมั่นเลื่อมใส และจาคะทาน ความเป็นผู้มีความเสียสละ

๑.๕.๒.๓ นลินี ทวีสิน^{๓๐} ได้เสนอ “รูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม” โดยได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยขับเคลื่อนภายในสถานศึกษาที่สำคัญ ที่มีผลต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ในการ

^{๒๗} Afifa Khanam, “Effect of religious education on the moral development of children” Degree of Doctor of Philosophy in Education, (Institute of Education and Research, University of the Punjab, Lahore, October , 2008)

^{๒๘} ธัญญารัตน์ พงษ์พิตรทาน และคณะ, การศึกษารูปแบบและวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันข้าราชการพลเรือน สำนักงานก.พ., ๒๕๔๒)

^{๒๙} สุมาลี แสงเดช, “คุณธรรมของสตรีคนสำคัญในวรรณคดีพระพุทธศาสนา” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตอักษรศาสตร์ (จริยศาสตร์ศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓)

^{๓๐} นลินี ทวีสิน, รูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม, (สนับสนุนทุนโดย ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม), ๒๕๔๙)

พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน การพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ มีความซับซ้อน ต้องใช้ข้อมูลและองค์ความรู้หลากหลายแขนงมาประกอบร่วมกัน โดยเฉพาะในระยะแรกของการพัฒนา ควรทำอย่างจริงจังและเป็นระบบ เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์สาขาด้านจิตวิทยา ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านการสังคมสงเคราะห์ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านปรัชญา ด้านการบริหารจัดการ ฯลฯ และที่สำคัญควรมีการจัดกิจกรรมเสริมที่หลากหลาย โดยใช้ศักยภาพและทรัพยากรของสถานศึกษาและชุมชน

๑.๕.๒.๔. **จุมพล พูลภัทรชีวินและคณะ**^{๓๑)} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดี มีคุณธรรม” สรุปว่า กระบวนการส่งเสริมความดี มีคุณธรรมให้กับคน ครอบครัว และชุมชน ดังนี้ ๑) ในระดับบุคคล คือ การพัฒนาตนตามแนวไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ๒) ในระดับครอบครัว พ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ครอบครัวอบอุ่นเข้าใจกัน เข้าใจถึงความแตกต่าง รู้จักปรับตัวเข้าหากัน ส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกัน ฯลฯ ๓) ในระดับชุมชน ผู้นำชุมชนทุกระดับควรเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความร่วมมือในการสร้างคนดีสังคมดี จากบ้าน วัด โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนตำบล ยกย่องคนดี เป็นแบบอย่างของชุมชน สร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน ใช้ทรัพยากรทุกฝ่ายที่มีเพื่อส่งเสริมสร้างคนดี ชุมชนดี สังคมดีให้เพิ่มมากขึ้น

๑.๕.๒.๕ **คงคา จุลกิจวัฒน์**^{๓๒)} ได้ศึกษา “การประเมินผลโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน “พาลูกไปทำบุญ” ของโรงเรียนบ้านบ่อระแหง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต ๒” สรุปผลการวิจัยว่า

๑. สภาพแวดล้อมของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน “พาลูกไปทำบุญ” ของ โรงเรียนบ้านบ่อระแหง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต ๒ มีความสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแนวทางการดำเนินงานของโครงการ ทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

๒. ปัจจัยพื้นฐานของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน “พาลูกไปทำบุญ” ของ โรงเรียนบ้านบ่อระแหง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรีเขต ๒ โดยภาพรวมด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านบุคลากรอยู่ในระดับมาก

^{๓๑)} จุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ, การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดีมีคุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) ,๒๕๕๔)

^{๓๒)} คงคา จุลกิจวัฒน์, “การประเมินผลโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน “พาลูกไปทำบุญ” ของโรงเรียนบ้านบ่อระแหง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต ๒” งานวิจัยของหน่วยงาน โรงเรียนบ้านบ่อระแหง, ๒๕๕๐.

๓. กระบวนการดำเนินงานของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน “พาลูกไปทำบุญ” ของโรงเรียนบ้านบ่อระแหง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรีเขต ๒ ทั้งในภาพรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครอง นักเรียนมีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานตามโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๔. ผลผลิตของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน “พาลูกไปทำบุญ” ของโรงเรียนบ้านบ่อระแหง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรีเขต ๒ ในภาพรวมและรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการใช้สิ่งของและทรัพย์สินอย่างประหยัด และคุ้มค่า ทั้งของตนเองและส่วนรวมที่อยู่ในระดับปานกลาง ครูมีความเห็นต่อโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับดี และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน(ที่ไม่ใช่ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู หรือผู้บริหารสถานศึกษา) ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน “พาลูกไปทำบุญ” ของโรงเรียนบ้านบ่อระแหง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต ๒ อยู่ในระดับมาก

๑.๕.๒.๖. **สังกัด กระจำ**^{๓๓} ได้ศึกษา “การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยใช้นวัตกรรม กลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือน โรงเรียนวัดใหม่เกตุงาม” ผลการศึกษาวิจัยสรุปว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ – ๖ มีผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ก่อนการใช้นวัตกรรมกลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ๖๙.๔๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่ามีระดับการพัฒนาในระดับดี เรียงตามลำดับ คือด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นและด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ มีระดับการพัฒนาในระดับปานกลางคือ ด้านการมีสัมมาคารวะ ด้านการมีระเบียบวินัย และด้านการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หลังการใช้นวัตกรรมกลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย ๙๑.๙๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า มีระดับการพัฒนาในระดับดีมากทุกด้านเรียงตามลำดับ คือด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านการมีสัมมาคารวะ ด้านการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และด้านการมีระเบียบวินัย เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมินพบว่าร้อยละของนักเรียนก่อนการใช้นวัตกรรมกลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือนที่ผ่านการประเมินเท่ากับ ๖๙.๔๔ ร้อยละของนักเรียน หลังการใช้นวัตกรรมกลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือนที่ผ่านการประเมิน เท่ากับ ๙๑.๙๗ ดังนั้นร้อยละของนักเรียนผ่านการประเมินเพิ่มขึ้น เท่ากับ ๙๑.๙๗ - ๖๙.๔๔ = ๒๒.๕๓ แสดงให้เห็นว่าผลการใช้นวัตกรรมกลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือน พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตามคุณลักษณะ ๕ ด้าน คือ ด้านการมีสัมมาคารวะ ด้านการมีระเบียบวินัย ด้านการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ และด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยการจัดโครงการ กิจกรรม เพื่อพัฒนานักเรียนตามคุณลักษณะ ๕ ประการ มีการพัฒนาที่ดีมากขึ้น

^{๓๓} สัตต์ กระจำ , “การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยใช้ใช้นวัตกรรม กลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือน โรงเรียนวัดใหม่เกตุงาม”, งานวิจัยส่วนบุคคล, ๒๕๕๐)

๑.๕.๒.๗. **นางลักษณ์ วิรัชชัยและคณะ**^{๓๔} ได้เสนองานวิจัยเรื่อง “การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม” ได้สรุปตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญในสังคมไทย เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ คือ ๑) ความซื่อสัตย์สุจริต ๒) ความรับผิดชอบ ๓) ความมีสติสัมปชัญญะ ๔) ความขยันหมั่นเพียร ๕) ความมีวินัย ๖) ความอดทน ๗) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ ๘) ความยุติธรรม ๙) ความเป็นกัลยาณมิตร ๑๐) ความสามัคคี ๑๑) ความกตัญญู ๑๒) ฉันทะ ๑๓) ความประหยัด ๑๔) ความอิสระ เป็นต้น

๑.๕.๒.๘ **เพ็ญศิริ อิ่มอุดม**^{๓๕} ได้ศึกษา “ผลของการประเมินตนเองด้านพฤติกรรมจริยธรรมที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา: การทดลองแบบสีกุ่มของโซโลมอน” สรุปว่า

๑. การประเมินตนเองด้านพฤติกรรมจริยธรรมไม่มีปฏิสัมพันธ์กับการวัดก่อนการทดลองในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

๒. นักเรียนที่ได้รับการประเมินตนเองมีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการประเมินตนเองด้านพฤติกรรมจริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานในการวิจัย

๓. คะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๔ กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

๔. ผลการเปรียบเทียบภายหลังของความแตกต่างรายคู่ระหว่างกลุ่มที่ประเมินตนเองและกลุ่มที่ไม่ได้ประเมินตนเองด้วยกันทั้งภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

๕. ผลการเปรียบเทียบภายหลังของความแตกต่างรายคู่ระหว่างกลุ่มที่ประเมินตนเองกับกลุ่มที่ไม่ได้ประเมินตนเองทั้งภาพรวมและรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕ การศึกษากรณีศึกษา ๔ กรณี พบว่า การประเมินตนเองด้านพฤติกรรมจริยธรรมส่งผลต่อพฤติกรรมการเห็นคุณค่าในตนเองทั้ง ๔ พฤติกรรม ได้แก่

๑. การรับรู้ตนเองตามความจริง การศึกษาการรับรู้ตนเองตามความเป็นจริงพบว่าการแสดงออกถึงการยอมรับความเป็นจริงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในทิศทางบวกจากการส่งเสริมและให้ความสำคัญกับการฝึกฝนการรับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนเองอย่างมีสติ

๒. ความกระตือรือร้น และมานะพยายาม การศึกษาพบว่า การประเมินตนเองทำให้เกิดพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองเนื่องจาก มีกิจกรรมที่แสดงออกถึงความจริงใจ ให้เป็นการเรียนรู้เรื่องราวในชีวิตประจำวันที่เกิดจากความพยายาม เพื่อให้โอกาสและเวลากับความมุ่งมั่นและตั้งใจ

^{๓๔} นางลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ, การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) ,๒๕๕๑)

^{๓๕} เพ็ญศิริ อิ่มอุดม “ผลของการประเมินตนเองด้านพฤติกรรมจริยธรรมที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา: การทดลองแบบสีกุ่มของโซโลมอน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑)

เกิดขึ้นภายในตัวเอง รวมทั้งกิจกรรมในการให้กำลังใจกับการต่อสู้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนถึงเป้าหมายที่หวังไว้

๓. การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น จากการศึกษาพบว่า การเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นในรูปแบบต่างๆ สามารถทำให้เกิดการรับรู้และเข้าใจความคิดเห็น ยอมรับและปฏิเสธความเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล การสนับสนุนและสร้างบรรยากาศแห่งการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเป็นแบบกัลยาณมิตร ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์

๔. มีความยืดหยุ่นสูงและพอใจในความสามารถของตนเอง การประเมินตนเองเน้นการแสดงความคิดเห็นในผลงานและความสามารถของตนเอง ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความคิดในการพัฒนาตนเองมากกว่าการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น การเปิดโอกาสให้รู้จักยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล มีอิสระทางความคิด ไม่รู้สึกถึงความกดดัน อันจะเป็นผลมาจากการแข่งขัน การเปรียบเทียบ การเอาชนะผู้อื่น โดยให้เรียนรู้การเอาชนะใจตนเองในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งต้องมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนเอง ก่อให้เกิดความเห็นคุณค่าในตนเองที่แท้จริง

๑.๕.๒.๙ อมรเทพ หวังแก้ว^{๓๖} ได้เสนองานวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมของอริสโตเติลและพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)” สรุปว่า ทั้ง ๒ ท่านมีทรรศนะเกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรม ทั้งการกระทำดีและการกระทำชั่ว ทุกๆ การกระทำมีคุณค่าอยู่ในตัวการกระทำนั้นทั้งสิ้น เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมที่ดูจากการกระทำ อริสโตเติลและพระพรหมคุณาภรณ์ เห็นว่าการกระทำต่างๆ เกิดจากการเลือก การพิจารณาและความรับผิดชอบ มนุษย์สามารถควบคุมการกระทำต่างๆ ได้ด้วยตัวของพวกเขาเอง เป็นองค์ประกอบของเกณฑ์ตัดสินจริยธรรม ตามทัศนะอริสโตเติล ยึดหลักความตั้งใจ และความไม่ตั้งใจ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินการกระทำดี ชั่ว การกระทำใดที่เกิดจากการไม่ตั้งใจหรือกระทำโดยความโง่เขลา การกระทำนั้นก็สมควรที่จะให้อภัย แต่ถ้าการกระทำนั้นเกิดจากความตั้งใจ ถือว่าเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยปัญญาและเหตุผล ก็สามารถตัดสินได้ตามหลักมัชฌิมา อนึ่งตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ ถือเอาเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมโดยเน้นที่เจตนาเป็นสำคัญ โดยยึดเกณฑ์หลัก คือ เจตนาที่เป็นกุศลและอกุศล เกณฑ์รอง คือ ให้อภัยชนพิจารณาการกระทำนั้นว่าเป็นที่ยอมรับหรือไม่

จากการสำรวจเอกสารข้อมูลทั้งหมดที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า มีการตื่นตัวศึกษาเรื่องความกล้าหาญที่จะแสดงออกทางจริยธรรมที่ถูกต้อง ถูกธรรม ในการปฏิบัติงานตลอดจนนำไปใช้ในการควบคุมหรือแก้ไขปัญหาสังคมได้

๑.๖ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๖.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะแนวคิดเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรม โดยจะศึกษาเรื่อง ความหมาย ประเภท องค์ประกอบ แนวคิดทฤษฎีจริยธรรมตะวันตก ทฤษฎีทาง

^{๓๖} อมรเทพ หวังแก้ว, “ศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมของอริสโตเติลกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

จิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ได้แก่ทฤษฎีของเพียเจต์ ทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของโคลเบิร์ก ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ พร้อมด้วยตัวอย่างของบุคคลที่มีความกล้าหาญทางจริยธรรม ส่วนในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจะศึกษาในเรื่ององค์ธรรมเวสัชชกรณธรรม ๕ ประการ คือ ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญา ทั้งในด้านความหมายองค์ประกอบ บทบาท ความสำคัญ รวมทั้งตัวอย่างบุคคลที่มีเวสัชชกรณธรรม

๑.๖.๒ ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

๑.๖.๒.๑ ด้านเอกสารงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหลัก และคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

๑.๖.๒.๒ เอกสารงานวิจัยทางตะวันตก จะศึกษาเอกสารเกี่ยวกับ Moral Courage ความกล้าหาญทางจริยธรรมของนักวิชาการตะวันตก และงานเกี่ยวกับจริยธรรมของนักวิชาการตะวันตก

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีการขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้ :-

ขั้นตอนที่ ๑ ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษา สภาพปัญหาและสาเหตุของการขาดความกล้าหาญทางจริยธรรมในสังคมไทย อันเป็นเหตุให้สังคมไทยยังประสบปัญหาในการพัฒนาในด้านต่างๆ เพื่อสรุปเนื้อหา วิเคราะห์เพื่อให้ได้ประเด็นปัญหาในการทำวิจัย

ขั้นตอนที่ ๒ ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษา เอกสารเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎีความกล้าหาญทางจริยธรรมของนักวิชาการตะวันตก ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ได้แก่ทฤษฎีของเพียเจต์ ทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของโคลเบิร์ก ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ เพื่อวิเคราะห์หาข้อสรุปของแนวคิดเกี่ยวกับความกล้าหาญทางจริยธรรมของนักวิชาการตะวันตก

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมการสร้างความกล้าหาญทางจริยธรรมในคัมภีร์พระไตรปิฎก ในสารัชชสูตร ด้วยหลักธรรมเวสัชชกรณธรรม ๕ ประการ คือ ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญา โดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นหลัก ค้นคว้าเพิ่มเติมจากคัมภีร์อรรถกถา และเอกสารทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับคือหนังสือพุทธธรรม

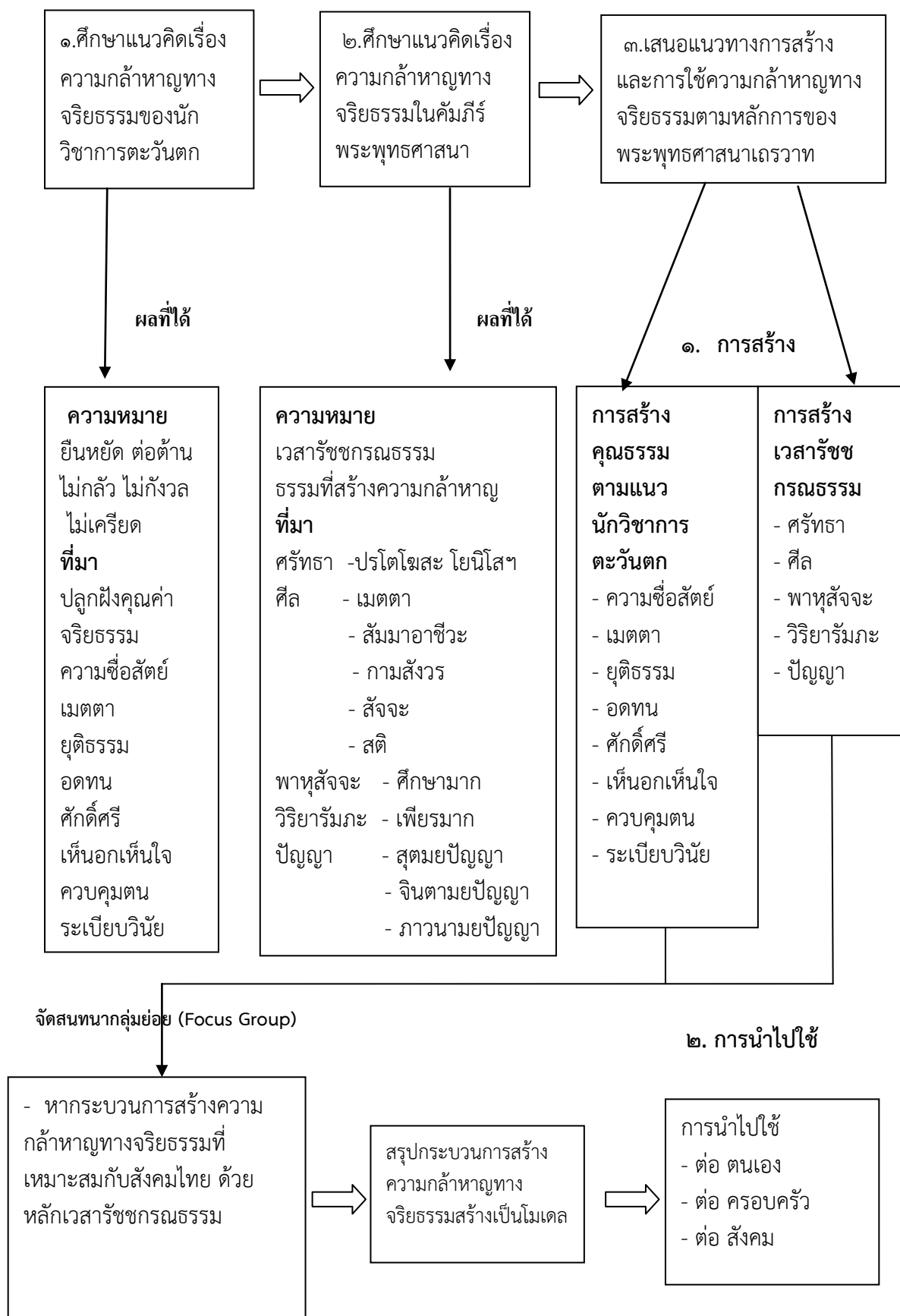
ขั้นตอนที่ ๔ ผู้วิจัยจะจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๖ ท่าน คือ พระเทพวิสุทธิกวี, ดร. วัตรราชาธิวาส ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สีระโรจนานันท์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน จากมหาวิทยาลัยมหิดล ดร.แสง นิลนามะ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสริมศิริ อัครพุมิพันธ์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย เพื่อระดมความคิดเห็นหากระบวนการสร้างความกล้าหาญทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยยึดหลักเวสัชชกรณธรรม

ขั้นตอนที่ ๕ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดของนักวิชาการตะวันตกกับแนวคิดในพระพุทธศาสนาเถรวาท บูรณาการกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ข้อสรุปจากการประชุมกลุ่มย่อยแล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกระบวนการสร้างและการใช้ความกล้าหาญทางจริยธรรมที่เหมาะสมในสังคมไทย

ขั้นตอนที่ ๖ ผู้วิจัยร่างโมเดลรูปแบบการสร้างและการใช้ความกล้าหาญทางจริยธรรมที่เหมาะสมกับสังคมไทย

ขั้นตอนที่ ๗ ผู้วิจัยจะเสนอ “ความกล้าหาญทางจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อให้สังคมไทยได้ใช้เป็นหลักการและวิธีการในการพัฒนาสังคมไทยให้ยั่งยืนต่อไป

๑.๘ กรอบแนวคิดทฤษฎี (Conceptual Framework) ในการตั้งฐานการวิจัยดังนี้
 แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดทฤษฎี

๑.๙ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๙.๑ ประโยชน์ที่เป็นผลจากการวิจัยโดยตรง

๑. ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรมของนักวิชาการตะวันตก
๒. ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องความกล้าหาญทางจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
๓. ทำให้ได้แนวทางการสร้างและการใช้ความกล้าหาญทางจริยธรรมตามหลักการของพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๙.๒ ประโยชน์ที่เกิดจากมีผู้นำผลการวิจัยไปใช้

๑. สังคมเกิดการเรียนรู้ว่าความกล้าหาญทางจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรให้เกิดมีขึ้น และควรช่วยกันสร้างและปลูกฝังให้เกิดขึ้นในสังคมไทยในทุกภาคส่วน
๒. สังคมเกิดการตรวจสอบซึ่งกันและกัน เป็นผลให้ระบบคุณธรรมจริยธรรมของสังคมมีความเข้มแข็ง มีความยั่งยืน ช่วยลดปัญหาอาชญากรรมต่างๆ รวมทั้งการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง ให้ลดลงได้เป็นอย่างดี
๓. สังคมบังเกิดความสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำ ความดีต่อส่วนรวมมากขึ้น